

Ang Politik sa Panitik

Alvin B. Yapan, PhD

May mapapansing pagkabalaho sa kasalukuyang diskursong pampubliko. Ito ang naging udyok para sa kasalukuyang isyu ng *Katipunan*. Isa itong pagkabalaho na mailalarawan ng polarisasyon ng mga kasangkot na panig sa diskurso, sa dadalawang hanay lamang ng pagiging kakampi o kaaway. Natatabunan ng mga polarisadong panig ang kabuoang ispektrum ng argumento. Madalas nauuwi ang diskursong pampubliko sa batuhan ng akusasyon ng pagiging “bobo,” “walang pinag-aralan,” at pagiging “sarado ng isip,” “elitista” ng magkabilang panig. Hindi nagpatitinag ang dalawang panig sa espasyong kinatatayuan nila, na minsa’y napangangatwiran bilang paggigiit ng karapatan ng pagkakaroon ng boses, na sa ngayo’y nauuwi na sa isang uri ng fetisishasyon sa loob ng pangangapital ng impormasyon at karunungan. Malaki ang impluwensiya sa ganitong kinahantungan ng pampublikong diskurso ng binubuksang larangan ng social media na kapapansinan ng waring Babel ng mga boses na pinangangasiwaan ng walang kinikilingang agham ng mga algoritmo, at hindi ng di-makatarungang subhektibidad ng interbensiyong pantao.

Sa ganitong kalakaran pumapasok ang kasalukuyang isyu ng *Katipunan: Panitik ng Politik*, na sa halip na mauwi ang diskursong pampubliko sa kongklusyon na mangmang at winawaldas ng mga botanteng Pilipino ang kaniyang politikal na kapangyarihan, makapagbigay sana ang kasalukuyang isyu ng ibang paraan upang makaalpas sa ganitong pagkabalaho, sa pamamagitan ng pagsuling sa mga metodolohiya ng panitikan. Sa palagay ko, natatangi ang larang ng panitikan para sa ganitong tunguhin. May kakayahan ang panitikan na magbukas ng espasyo upang yakapin ang tensiyon ng iba’t ibang interpretasyon. Kaiba sa larang ng namamayaning pampublikong diskurso kung saan inilalahad ng mga kasangkot na panig ang kanilang argumento nang may monolitikong awtoridad, nandito ang panitikan na iniwasan ang maging preskriptibo para lamang sa iisang pagbasa. Dahil sa sinasabi ngang edad ng post-truth, paano nga ba pangangasiwaan ang pagkalusaw ng katotohanan sa pagpasok ng mga katotohanan.

Mapapansin ang ganitong kapasidad ng panitikan sa ipinasang akda ni Albert Alejo, S.J. sa kasalukuyang isyu. Nandito si Alejo na hindi nagpapasa ng basta polemikong pagtuligsa sa kinatatayuan nating politikal na kondisyon bilang isang bansa. Sa halip, nakapaloob ang nasabing polemiko sa loob ng isang tula.

Bilang isang tula, hindi inilalahad ang polemiko bilang isang may di-matitinag na awtoridad kundi isang imbitasyon para sa interpretasyon. Nagbubukas ng napakaraming tanong ang ganitong paggamit sa anyo ng tula. Paano naiiba ang ganitong pagtula sa tula ni Rebecca Añonuevo na nirerebyu sa kasalukuyang isyu? Paano naiiba ang ganitong pagtula sa tulang “The Kit” ng Pangulong Rodrigo Duterte? Sa metodo ng kritikal na pagtataya na ipinagpapalagay na patay na ang may-akda, binubuhay ba nating muli ang may-akda? Hindi ba’t katulad din ng *Bato: The General Ronald Dela Rosa Story* (dir. Adolfo Alix, Jr. 2019), nakakadagdag din lamang ang *The Kingmaker* (dir. Lauren Greenfield, 2019) sa pagbuo ng mito ng pamilyang Marcos? Sa edad na kahit ang negative publicity ay publicity pa rin, ibig sabihin ba, ang halaga ng isang akda ay nasa kapasidad nitong lumikha ng proliperasyon ng mga interpretasyon? Hindi ba’t bumabalik muli tayo sa suliranin ng pangangasiwa sa multiplisidad ng interpretasyon na lumalabas ngayong larang ng panitikan din pala ang nagpasimula?

Naobserbahan ng kritikong pampanitikan na si Jonathan Culler ang ganitong pananaig ng interpretasyon sa ibabaw ng akda sa pamamayagpag ng New Criticism pagkatapos ng Ikalawang Digmaang Pandaigdig. Nagsimula ang ganitong pamamayagpag ng interpretasyon, na lalo pang pinaigting ngayon ng pangangailangang marinig ang sariling boses sa loob ng sistema ng pangangapital sa boses, sa pagiging mainstream (i.e. popular) ng mga metodo ng kritisismong pampanitikan at kritikal na teorya, na nagbigay sa mga mag-aaral ng kasangkapan upang destrungkahin ang teksto. Nagkapantay-pantay ang bigat ng lahat ng interpretasyon. Lahat na ay interpretasyon. Naglipana na ngayon ang pagsipi sa mga pag-aaral nina Marx, Freud, Foucault, Derrida, et al. sa pampublikong diskurso, hindi na lamang sa loob ng bakuran ng akademikong diskurso. Ayon kay Culler, may papel na ginampanan sa ganitong galaw ng mga pangyayari ang pamamayagpag ng New Criticism sa pedagogiyang pampanitikan, na inihwalay ang akdang pampanitikan sa konteksto nito upang bigyang-laya ang mag-aaral na magbigay ng kaniyang interpretasyon sa akda. Ngunit kinalaunan, higit nang naging mahalaga ang interpretasyon kaysa sa akda. Kung kaya’t bago pa man maunawaan ang akda, kung ano-ano nang interpretasyon ang inilalapat dito. Kung sisipiin nang tuwiran si Culler: “Commitment to the autonomy of the literary text, a fundamental article of faith with positive consequences for the teaching of literature, led to a commitment to interpretation as the proper activity of criticism” (4). Kung dati ay may mga kategorya pa ng organikong kaisahan, balintuna, at parikala, upang rendahan ang pagkawala ng interpretasyon, kinalaunan ay naitapon na rin ang mga nasabing kategorya at ang naging pokus na lamang ay ang pagdanas sa akda (i.e. “experience of the text”). Isang magandang sintomas nito ang waring pagkamatay ngayon ng

kategorya ng siste sa pampublikong diskurso. Kung kaya, lumalabas na sa gitna ng proliperasyon ng mga interpretasyon, umaalagwa na ang gawain ng pagbasa sa antas ng pandama.

Sa puntong ito, magiging mabunga ang pagtatabi ng ganitong mga obserbasyon ni Culler sa pedagogiyang pampanitikan sa naging pagmumuni naman sa larang ng pilosopiya, ang kapatid na larang ng panitikan sa Humanidades. Halimbawa, naobserbahan ni Martin Heidegger, na sa pagpasok ng modernong teknolohiya naging palasak na ang pagkakasangkapan sa pag-iisip tungo sa tunguhin ng kapakinabangan, na tinatawag niyang “calculative thinking.” Sa halip, inirerekomenda niya ang pagpapanatili ng “meditative thinking,” na nakaangkla parati sa kategorya ng kahulugan. Kung sisipiin si Heidegger, “Meditative thinking demands of us not to cling one-sidedly to a single idea, nor to run down a one-track course of ideas. Meditative thinking demands of us that we engage ourselves with what at first sight does not go together at all” (53). Muli, ang paggigiit ng pagyakap sa tensiyon ng magkakaiba, minsan pa’y magkakahidwang interpretasyon. Naglipana ngayon sa pampublikong diskurso ang pagbabatuhan ng mga salitang “agenda,” at “adbokasiya.” May diskursong binubuksan ang pagtatanong na “May ambag ka ba?” Dahil sa gitna ng proliperasyon ng interpretasyon, nararamdaman natin kung papaano nagiging hungkag, paimbabaw, at kaplastikan na ang lahat. Kung kaya, nandito sa kasalukuyang isyu ang patuloy na paggigiit ni Nicanor Tiongson sa halaga at bigat ng kamalayang panlipunan sa produksiyon ng sining at panitikan.

Sa paghahanap ng solusyon sa pagkabalaho ng diskurong pampubliko na panitikan din naman pala ang isa sa mga nagpasimula, kailangan kung gayong linawin ang kategoryang “panitikan” na nais ngayong balikan. May natatanging kategorya ang panitikan na parang nakalimutan na natin lahat sa paniniwalang panitikan naman na ang lahat. Ito ang kapasidad ng panitikan na maglaman sa loob niya ng iba’t ibang interpretasyon na minsan ay magkakahidwa. Kumbaga, isang paglampas sa interpretasyon. Waring hindi nadala sa larang ng pampublikong diskurso ang ganitong katangian ng metodolohiyang pampanitikan, na pinagkakautangan din naman nito ng kaniyang kalayaan. Nabalid sa Babel ng mga interpretasyon ang pampublikong diskurso. Kung kaya, sa halip na panitikan, higit na ginagamit sa pagpangalan ng kasalukuyang isyu ang “panitik.” May diin sa akto ng pag-akda, ng pagsasatitik, at hindi sa espasyo ng “panitik-an,” na ipinahihiwatig ng hulaping “-an.” Kung babalikan ang arbol ni de Saussure, wala mang puno sa realidad, hindi pa rin maitatangi na may bisa ang sign, na may bisa ang paggamit ng wika. Sa ibang salita, sabihin man nating panitikan na ang lahat,

hindi maitatangging may malikhaing produksyon pa rin. Sa pagwasak natin sa kanonigong espasyo ng Panitikan, hindi dapat makalimutan na may bigat pa rin ang akto ng pagsasatitik, ng panitik, ng pagsusulat, ng pag-akda.

Nandito ang malikhaing produksiyon hindi sa paglikha ng Katotohanan, kundi sa paglikha ng pagkakataon na malikha rin ng mambabasa ang kaniyang sarili sa pagbabasa ng mga panitikan. Kung kaya, natuturuan din ang mambabasa na higit na mahalaga ang paglikha niya sa kaniyang sarili na parating nasa patuloy na estado ng paglikha at hindi sa pagtatag ng espasyong matutuntungan ng isang di-matitinag na Sarili. Sa ganitong pagtanaw sa sarili, ano kayang bagong “ka-lipon-an” (i.e. lipunan) ang mabubuo, gayong parang hindi na sumasapat ngayon ang dalumat ng bansa upang pagbuklurin ang buong bayan. Ginagamit sa pamagat ng isyu ang “politik” bilang pampalit sa nasyon; isang pag-ugat sa mga sinaunang pagdalumat sa kolektibo, at pag-aabang na rin sa kung paano mangyayari ang muling pagkakasundo nating lahat sa loob ng iisang kolektibo. Sa ganitong konteksto inihahain ng pambungad ni Christian Benitez ang iba’t ibang bunga ng metodolohiyang pampanitikan kung paano kaya maaaring malikhang muli ng Pilipino ang kaniyang sarili. Nandito ang iba’t ibang pagtatangka na makahanap sana ng ibang mga kategorya sa kung paano maaaring basahin ang kalagayang pampolitika ng bansa nang hindi nauuwi sa isang polarisadong diskursong panlipunan.

Mga Sanggunian

Culler, Jonathan. “Beyond Interpretation.” Sa *The Pursuit of Signs: Semiotics, Literature, Deconstruction*, augmented edition with a new preface. Cornell University Press, 2001.

Heidegger, Martin. “Memorial Address.” Sa *Discourse on Thinking: A Translation of Gelassenheit*, John M. Anderson and Hans Freund, with an introduction by John M. Anderson. Harper & Row Publishers, 1966.